

preek „Machteloosheid en krachtontplooiing der kerk“, op 3 October 1920 in de Schinkelkerk gehouden naar aanleiding van het „Getuigenis“ van de Generale synode der Gereformeerde Kerken in Nederland, ligt nog verscheid in menig geheugen. En nu komt ten overvloede de slang...

Bezwaarden onder de hoorders hebben zich met een klacht tot den kerkeraad en de classis gericht; men heeft in het Ochtendblad van Donderdag het relaas van deze tuchtzaak kunnen lezen. Het slot is, dat de classis zich in een half dozijn categorische vragen tot den beschuldigde heeft gewend. Daarin heet het o.a.: „Bedoelt gij, dat alleen het feit van den zondeval vast staat, of staat evenzeer voor u vast: dat de boom der kennis des goeds en des kwaads een werkelijke door God zelf aangeduide boom is geweest; dat de slang een werkelijke slang is geweest en dat de boom des levens eveneens een werkelijke, door God aangeduide boom is geweest?“

En zoo staat de Amsterdamsche gemeente, temidden van haar strijd om het behoud en de terugwerving van de culturele volksgroepen voor de moeilijkheid, dat zij den man, die misschien nu juist op die volksbestandeelen vat zou blijken te hebben, moet disqualificeeren, omdat hij schijnt te twijfelen aan het bestaan van de baarlijke slang. Het is inderdaad een pijnlijk dilemma. Aanvaardt de Geelkerken de slang, dan verliest hij de cultureelen; verloochent hij de slang, dan wacht hem het lot van ds Netelenbos. En, van het standpunt der behoudzuchtigen niet ten onrechte; immers kunnen zij, met een variatie op een bekend spreekwoord aanvoeren: Komt men over de slang, dan komt men over den staart.

Vooraf dat laatste bewijst u, dat gij hier met een heuschen Wijze te doen hebt.

Gewoonlijk toch zij — naar een spreekwoord wil — in den staart het venijn.

Maar hij hem zit in den staart de geestigheid.

En overigens — hebt gij het ooit zoo duidelijk hooren uitleggen, wat een „cultuur“mens is?

Een „cultuur“mens is iemand, die niet aanneemt, dat de slang gesproken heeft.

Doch ge raakt pardoos „cultuur“mens af, wanneer ge gelooft, dat de slang wel heeft gesproken.

Om het niet-spreken van de slang draait 's mans heele „cultuur“.

Hoe diep is die „cultuur“!

En hoe breed!

En hoe hoog!

En hoe lang!

Hij raakt in het wond van zijn „cultuur“ niet uitgedwaald.

Daarom komt het niet in hem op, dat er nog een ander cultuurbegrip mogelijk is dan het zijne.

Van een Calvinistische cultuur heeft hij natuurlijk nooit gehoord.

Radio of telefoon?

Over dit onderwerp is men in onze kringen nog niet uitgesproken.

Elke week kan men daarover in onze kerkelijke pers het een en ander lezen.

Een blijk, dat men nog niet tot eenstemmigheid gekomen is.

Toch is eenstemmigheid op dit gebied zeer wenschelijk.

Het gaat hier om de verhouding van de plaatselijke kerk tot een centraal radiostation van een vereniging of een dito station van een kerk, welke uitzendster is voor heel het land.

De particuliere Synode van Noord-Holland heeft het voorstel van de classis Haarlem tot steunverleening aan de kerk van Bloemendaal voor een jaar ter zijde gelegd.

Maar de pennen rusten niet.

Wij ontvingen hierover opnieuw een schrijven. En wel van den volgende inhoud:

Hooggeachte Redacteur,

Met genoegen nam ik kennis van het schrijven door een broeder uit Naaldwijk over de kerktelefoon.

Het stuk is, wat de installatie betreft, op zichzelf volledig, hoewel ik even opmerken wil, dat Naaldwijk niet het eerst deze inrichting heeft. Ik herinner me althans, dat de Geref. Kerk te Urk een half jaar geleden hetzelfde reeds gekregen heeft en hier bij de Geref. Kerk te Zwolle eveneens het plan bestaat voor deze inrichting, welke inderdaad een uitkomst is voor onze thuisblijvende leden.

En nu wat het onderschrift betreft van de redactie, daarover wilde ik gaarne even iets zeggen, omdat hier een misverstand is. Ik begin dan met de vraag: Voor wien is de hierboven bedoelde kerktelefoon bedoeld? Toch alleen voor leden der Geref. Kerk? Deze moeten dan ook al niet te ver van de Kerk verwijderd zijn, anders worden de aanlegkosten (3 gl. per 100 Meter) en nog erger de jaarlijks wederkerende bijdrage aan de Rijkstelefoon weer te hoog!

Dit is nu wat ik bedoel als ik lees in uw blad van 12 Juni, in het onderschrift: „Men zag zich dan ook wel honderd maal bedenken voor men een kerk als radio-uitzendstation voor het geheele land inricht“.

Ziehier, M. de Redacteur, wat ik niet begrijpen kan, dat een dergelijke inrichting verward wordt met een plaatselijke kerktelefoon. De kerktelefoon toch is voor enkelingen en geeft alleen weer wat er in de Kerk te doen is. Doch de radiopreek voor heel een land en daar buiten, er zijn bovendien allerlei lezingen te hooren welke gegeven worden buiten de Kerk.

Van ontzaglijk grooter beteekenis dus als ons kerktelefontje in den plaatselijken kring. Met de grootste vrijmoedigheid en kon het zijn met medewerking van alle Gereformeerden, julich ik dan ook alle plan toe, dat in deze richting den laatste tijd werkzaam is, in de hoop dat we spoedig een krachtig zendstation

mogen krijgen, waar elken Zondag weer, of in de week, het evangelie van Jezus Christus het licht-rin wordt ingezonden, gepaard gaande met des Heeren Geest.

U dankend voor de plaatsruimte.

Hoogachtend met br. groete,

W. POST.

Gaarne grijpen we deze gelegenheid aan om ons standpunt te verduidelijken.

Over het financiële argument kunnen we kort zijn. Wanneer er in een plaatselijke kerk een samenwerking is als te Naaldwijk, zullen de financiële bezwaren voor verder af wonenden allicht wegvallen.

Wanneer echter de geachte inzender als bezwaar oppert, dat de telefoon alleen weergeeft, wat er in de kerk te doen is, dan weegt dit ons niet als een bezwaar, maar als een voordeel.

Iedere gemeente heeft haar eigenaardig karakter, haar eigenaardige behoeften.

Daarmee houdt de preek, als zij goed is, rekening.

Daarop is ook het gebed gestemd.

Een zieke kan door de telefoon het gebed, dat de dominee voor hem opzondt, vernemen en meebidden.

De thuiszittenden kunnen geheel met de gemeente in haar samenkomsten meeleven.

Een preek, die voor alle plaatsen in het land moet dienen, kan nooit met de persoonlijke eischen en nooden rekening houden.

Op den duur bevredigt ze niet.

God heeft ons aan onze omgeving gebonden.

En Zijn bestel is niet op te heffen.

Preken, die bestemd zijn voor het heele land, zijn gebrekkige hulpmiddelen.

De preek voor de eigen plaatselijke kerk is het middel.

En daarenboven ligt het nooit op den weg der kerken om de menschen in de gelegenheid te stellen lezingen door de radio te hooren.

Zulke lezingen kunnen hoogst nuttig zijn.

Maar kerkelijk zijn ze niet.

En de kerk heeft zich alleen bezig te houden met kerkelijke zaken.

Gaarne bevelen we een krachtig centraal radio-uitzendstation van lezingen en toespraken in Gereformeerden geest aan.

Daarin heeft echter de kerk niet te voorzien.

Dat ligt buiten haar bevoegdheid.

HEPP.

GEESTELIJKE ADVIEZEN.

Verzekerdheid.

Lidmaat heb ik een tweetal vragen van praktischen aard te beantwoorden.

De eerste is, „of ieder geloovige, vroeg of laat, voor zijn alerven, voor zichzelf volkomen zekerheid ontvangt van zijn staat voor God, al ontbreekt hem ook de vrijmoedigheid om dat voor anderen uit te spreken“.

Deze vraag beantwoord ik gaarne, vooral omdat ze, gelijk het schrijven van de inzenderster me recht geeft te veronderstellen, niet in het afgetrokken gesteld wordt, maar opkwam uit ernstige bekommernis over eigen staat. En zoo: met toepassing op ons-zelf, moeten we bezig zijn met de dingen die de Heere ons in zijn Woord tot zaligheid openbaart.

Doch daarbij moeten we dan toezien, dat we ons de vragen zoo stellen, dat het antwoord, onder den zegen des Heeren, praktisch nut voor ons afwerpen, dat het ons verder brengen kan.

Intusschen daarop kom ik straks nog terug.

Eerst ga ik de vraag beantwoorden.

Maar bedoeling is, te weten, of het een vaste wet, of het een regel zonder uitzondering is, dat een wedergeborene — want in dien ruimen zin zal hier het woord „geloovige“ bedoeld zijn, en dan zoo, dat niet aan jonge kinderen, maar aan volwassenen gedacht is — in dit leven komt tot volle verzekerdheid van zijn rechtvaardiging voor God en van zijn nanneming tot Gods kind.

Op deze vraag nu geven Gods Woord en de ervaring ons stellig geen bevestigend antwoord. Ook niet, om me nu daartoe alleen te bepalen, — de onderscheiding is niet overbodig — ten aanzien van de geloovigen des Nieuwen Verbonds.

Aergens in de Schrift des N. Testaments vinden we een woord, dat dit buiten allen twijfel stelt. En wat de Schrift ons niet duidelijk als vasten regel openbaart, mogen wij niet als zoodanig laten gelden.

En de ervaring is daarmee in overeenstemming.

De voorbeelden van geloovigen, in wier belijdenis en godzaligen wandel het goud van zaligmakende genade: in geloof, in liefde, in gehoorzaamheid, in zelfverloochening en kruisiging des vleesches, zichtbaar blonk voor allen die hen kenden, en die toch tot in hun stervensuren toe, tot de verzekerdheid van Christus' eigendom te zijn niet kwamen, zijn waarlijk niet zoo zeldzaam.

Ik meen daarom de vraag onzer inzenderster gerust ontkennend te mogen beantwoorden.

Doch nu kom ik terug op wat ik daar straks zeide van de wijze waarop we ons dergelijke vragen moeten stellen.

Want het schijnt me, dat onze lezeres aan het antwoord op de zoo gestelde vraag voor zich zelf weinig heeft. Voor haar eigen verzekerdheid zal ze er niets mee vorderen.

Zou ze er niet mee vorderen, zoo het bevestigend luidde. En zal ze er niet mee vorderen nu het ontkennend luidt?

Zeker, in 't eerste geval zou het haar kunnen bemoeiden. Maar 't zou haar evengoed kunnen verlokken tot valsche gerustheid en tot geestelijke traagheid. En nu, in het tweede geval, kan het haar daartoe evenzeer verleiden.

Het zou haar kunnen verleiden, om tot zichzelf te

zeggen, dat, zoo het geen vaste regel is, dat een geloovige voor zijn dood tot verzekerdheid komt, ze zich dan over 't gemis dier verzekerdheid niet behoef te verontrusten.

Want het is niets ongewoons, dat de vijand onzer ziel op dergelijke wijze van eenige waarheid strikken maakt om onze ziel in te vangen en op te houden.

'k Leg hier te meer nadruk op, wijl de vraag, gelijk zo gesteld werd, zoo passief, zoo lijdelijk klinkt.

En dat is 'nu juist, waarop ik de aandacht wilde vestigen.

Laten we haar liever anders, laten we haar meer actief stellen. Zoo: Kan een geloovige in dit leven tot verzekerdheid van zijn genadestaat komen?

Bij het antwoord op deze vraag heeft een bekommernis van ziel belang.

En, gelukkig, daarop kan het antwoord bevestigend luiden.

Het Evangelie geeft het — ik zou haast zeggen: op elke bladzijde.

Het zegt, dat wie Christus Jezus heeft aangenomen, macht heeft ontvangen een kind Gods te worden; dat de geloovigen ontvangen hebben den Geest der aanneming tot kinderen; dat ze door dien Geest verzegeld zijn tot op dien dag hunner verlossing; en dat die Geest met hún geest getuigt, dat ze kinderen Gods zijn.

Het vermaant hen, zich te benaastigen tot de volle verzekerdheid der hope, tot het einde toe; en dat ze hunne roeping en verkiezing vast zullen maken. En zelf komt het hun daarbij te hulp, door hen te verzekeren, dat God de zonden vergeeft aan wie ze voor Hem belijdt; dat wie in Christus Jezus geloofd de verlossing deelachtig is door zijn bloed, n.l. de vergeving der misdaden; en dat allen die gelooven kinderen Gods zijn en het eeuwige leven hebben.

Zoo zegt de Heere niet alleen in zijn Woord, dat verzekerdheid voor zijn kind mogelijk is en dat Hij het die géven wil, maar toont Hij ook, welk een lust Hij er in heeft ze zijn volk te schenken, en hoe Hij arbeid om ze hundeelachtig te maken. Want zijn betuiging en zijn verzekering — dat is de arbeid zijner liefde.

En zoo is dit dan de slotsom, dat een geloovige stellig verzekerd wordt van zijn genadestaat, als hij maar — genoeg geloovige is. Ik bedoel: als zijn geloof maar krachtig gehoez is, om het Woord, om de belofte, om de verzekering van zijn God aan te grijpen, vast te houden en er in te rusten.

Laat daarom al wie in oprichte bekommernis leeft over zijn staat — dat wil ook zeggen, en allereerst zeggen: over zijn zonde en zijn innerlijke verdorvenheid — hooren naar wat de Heere zegt in zijn Woord, en bidden om sterking van zijn geloof, om dat Woord van zijn God in zijn waarachtigheid ook voor eigen ziel te laten gelden.

Het Woord, het Woord — altoos weer het Woord!

V.

E.S. De tweede vraag van dezelfde inzenderster, zoo de Heere wil, in het eerstvolgende nummer.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

De Roomschen en de Vaderlandsche geschiedenis.

II.

Wanneer we thans enkele opmerkingen maken over hetgeen door „Canite Tuba“ werd gezegd, dan willen we dat ook werkelijk beschouwd zien als „enkele opmerkingen“. Het onderwerp op zichzelf zou rijk genoeg zijn, om er eenige artikelen aan te wijden. Maar er zijn twee redenen, waarom we het ditmaal bij enkele notities laten. Dat is in de eerste plaats, wijl de vacantie nadert, en tijdens de weken, dat ons blad in halve grootte verschijnt, door ondergeteekende niet zal worden geschreven. En dat is ten tweede, wijl we toch over dit onderwerp nog meer hopen te handelen, want de schrijver „Canite Tuba“ blijkt nog niet uitgepraat. Laten we er dan op wachten, dat hij klaar is.

Maar reeds nu meenen we toch het volgende te mogen doen opmerken.

Wanneer ik een onverdaacht Roomsche getuige laat spreken, n.l. Pater de Groot, S.J., die een „Handleiding bij het Katholiek Godsdiensonderwijs“ uitgaf, dan krijg ik het volgende te hooren:

„An wettin, die door de burgerlijke overheid zijn uitgevaardigd, maar strijden tegen de wetten Gods, mag men niet gehoorzamen. Waar de overheid de verordeningen Gods overtreedt, handelt zij niet als zijn plaatsbekleedster, en kan derhalve geen aanspraak maken op onderwerping van den kant der burgers. Oordeelt zelf, of het billijk is in de ogen van God, U meer te gehoorzamen dan God, zeiden Petrus en Johannes tot den Hoogen Raad der Joden, die hun de prediking van Jezus' leer wilde verbieden. (Hand 4:19.) Nochtan echter mag het verzet tegen onrechtvaardige wetten zoover gaan, dat men de overheid ook in die zaken, welke niet indruischen tegen de wetten Gods, de gehoorzaamheid opzegt. Oproer en opstand zijn altijd verboden.“ (3e druk pag. 258.)

Wanneer dit juist is — en geen enkel goed katholiek zal daaraan twijfelen — dan zou ik willen vragen: hoe heeft dan een volk te handelen, indien de overheid de lieden voor de kens stelt: „sterven of zondigen tegen datgene, wat gij naar Gods Woord en uw conscientie kent als het gebod Gods?“ Wanneer dan een volk weigert te gehoorzamen — en dat consequent doet, door zich te verdedigen, indien de dienaren van de overheid komen om te dooden — is dat dan revolutie? Is het nooit tot Canite Tuba doorgedrongen, dat de gereformeerde vaderen niet anders konden dan weigeren te gehoorzamen aan het gezag van Philips, en is het nimmer hem duidelijk geworden, dat in dien tijd er tenslotte maar één wet was, en wel deze: „Wees Roomsche — of sterf!“

En dan lees ik bij pater de Groot ook dit: (pag. 217): men is verplicht de juiste uitspraken van het geweten te volgen. Doet men het niet, dan overtreedt men wilens en wetens een gebod.“

Maar wanneer nu onze vaderen, naar het woord van God, liever wilden, dat Gods Woord richting

gaf aan het — wanneer sprak in het — aan God alle de kerk, die en tegen die gehoorzaam van de geloofdaad of niet Maar we aan de Roc Zeker, he of afwerpen. Maar het aan den kerk volk eischt, godsdienst, brand, at werkelijk „wettig ge stoud de den wetten beliep met al de wetten inzake de van den Pa En dan ze de leer: „n En we be te gaan. De houdin Eilischen K gen. Daar w welke Dr de scheen daar schen in di

Er zouden Werkelijk er ljk gezag v het gemakke zag te knott van Frankrij denaars van kunnen getu Maar we

digen ingaa Ekele v En dan vr die zoo spee wil gaan, al van deze la de martelars hij heeft het Ja zeker — praten over sen, en hun overgeven? Spanje? En dreigde voor Oranje niet

ning, zoolan kon denken? het waagde De graven v bewezen vor derwijzer da Want het dat Philips de Groot:

„Daar ech bevolking is te voorkome de staat ool oefening van valsch is de onderdrukkin hun het gen zien ontrekt

Dat hadde Maar miss de nieuwe leiding op d den Zwijger de kerk, noe in hetgeen burgers niet kerk. En da den vijand v nu onjuist ge gansch verke hetgeen de geholpen doe beter wisten Zwijger, die gerde, zoar conscientie Groot verder

We merke punt: zal de dan neen? I er een van schouwing, d ging doen, e had uit te protestantsch swaarden, al wil weten.

Zie, wann wordt veel ook eerlijk: Laat men

lant was, en opvatting hu bewaard te — van een — en waarb ook van uw scheldt.... Opvoeding En dat is

is, dat een
jeid komt, ze
d niet behoort
vijand onzer
heid strikken
op te houden
de vraag, gelijk
klinkt.
andacht wilde
we haar meer
in dit leven
komen?
in bekoemde
rd bevestigend
haast zeggen:
t aangenomen,
te worden; dat
leest der aan-
leest verzegeld
en dat die
eren Gods zijn,
tot de volle
toe; en dat ze
en maken. En
or hen te ver-
in wie ze voor
zus geloofd de
al de vergeving
Kinderen Gods
ijn Woord, dat
is en dat hij
welk een lust
en, en hoe hij
Vant zijn betu-
heid zijner liefde,
een geloovige
destant, als hij
bedoel: als zijn
et Woord, om
ijn God aan te
rusten.
communis leeft
n, en allerleest
lijke verdorven
in zijn Woord,
om dat Woord
voor eigen ziel
er het Woord!
F.
Inzendster, zoo
mer.

IJS.

geschiedenis.

gen maken over
tegd, dan willen
en als „enkele
zelf zou rijk ge-
aan te wijden,
we het ditmaal
te eerste plaats,
de weken, dat
door onderge-
En dat is ten
werp nog meer
„Canite Tuba“
er dan op wacht
het volgende te
sch getuige laat
e een „Handlei-
nderwijs“ uitgal.
ke overheid zijn
eitten Gods, mag
heid de veronde-
d als zijn plaats
anspraak maken
burgers. Oordeel
an God, U moet
rus en Johannes
hun de prediking
nd, 4:19.) Nocht
tvaardige wetten
ok in die zaken
en Gods, de ge-
stand zijn altijd
nkel goed katho-
u ik willen ver-
handelen, indien
s stelt: „sterven
anr Gods Woord
od Gods?“ Wan-
oorzamen — en
erdedigen, indien
i om te dooden
nooit tot Canite
meerde vaders
gehoorzamen aan
ner hem duidelijk
slotte „maar sijn
sch — of sterf!“
st ook dit: (pag.
tspraken van het
niet, dan over
gebed.“
naar het woord
Woord richting

gaf aan het geweten, dan de uitspraak van de kerk — wanneer zij oordeelden, dat dat Woord van God sprak in hun conscientie, en eischte gehoorzaamheid aan God alleen, en verbood een gehoorzaamheid aan de kerk, die hen dwingen wilde tegen dat Woord en tegen die conscientie te handelen — was dan die gehoorzaamheid aan de conscientie, en het opzeggen van de gehoorzaamheid aan den Koning een goede daad of niet?

Maar we mogen zeker ook wel eens even herinneren aan de Roomsche praktijk.

Zeker, het volk mag daar geen koning afzetten of afzweren.

Maar het is onwaar, dat men ongehoorzaamheid aan den koning verbiedt, indien die koning van het volk eischt, of persoonlijk iets doet tegen kerk en godsdienst, wat Rome anders verlangt. Paus Hildebrand, anders genaamd Gregorius VII, zag er werkelijk geen kwaad in, dat de Duitschers tegen het „wettig gezag“ in opstand kwamen — neen veel eerder stond de zaak zóó, dat hij, die gehoorzaam was aan den wetigen vorst Hendrik IV (1055—1106) de kans beliep met den koning te worden getroffen. Waren dan al de wetten van Hendrik zóó goddeloos? Neen — maar inzake de religie wenschte hij niet naar de pijpen van den Paus te dansen.

En dan zegt de Roomsche praktijk iets anders dan de leer: „nooit een vorst ongehoorzaam zijn“.

En we behoeven niet zoo ver in de historie terug te gaan.

De houding van de Roomschen ten opzichte van den Duitschen keizer ligt ieder nog versch in het geheugen. Daar was zeker toch geen enkele reden van die, welke Dr de Groot noemt. Maar de utiliteit alleen scheen daar voldoende, om de handen van de Roomschen in die van de socialisten te doen belanden.

Er zouden hier wel meer gevallen zijn te noemen. Werkelijk er is geen sprake van, dat Rome het wereldlijk gezag van een vorst zoo hoog acht, indien men het gemakkelijker voor de moederkerk vindt, dat gezag te knotten. De dolk van Ravaillac (die Hendrik IV van Frankrijk vermoordde) en de kogels van de moordenaars van onzen vader des vaderlands zouden het kunnen getuigen.

Maar we kunnen nu eenmaal niet breed op deze dingen ingaan.

Enkele vragen moeten me echter nog van het hart. En dan vraag ik allereerst: hoe wil dan Canite Tuba, die zoo speciaal paedagogisch met de historie te werk wil gaan, aan de kinderen vertellen van de roeping van deze lage landen bij de zee, in de dagen, toen de martelaren bij duizenden waren te tellen? Och, hij heeft het over die achttien Gorumsche martelaren, la zeker — maar wanneer wij dan eens beginnen te praten over de duizenden, die hunne tongen den messen, en hunne lichamen den brandstapels moesten overgeven? Wat was dat dan van den vorst van Spanje? En heeft zelfs in den tijd, toen er gevaar dreigde voor ons volk van allen kant, de prins van Oranje niet loyaal zich gehouden tegenover den koning, zoolang het kon, en zoolang hij zijn leven veilig kon denken? En hoe verging het de „trouwen“, die het waagden met den „allerchristelijken“ koning? De graven van Egmond en Hoornen zijn er de bloedige bewijzen voor geweest! Hoe moet de Roomsche onderwijzer dan die historie verhalen?

Want het was niet naar de Roomsche leer van heden, dat Philips alzoo handelde. En weer citeer ik Dr de Groot:

„Daar echter in zeer vele landen een gemengde bevolking leeft, laat de kerk het, om grooter kwaad te voorkomen, of grooter goed te bereiken, toe, dat de staat ook aan valsche godsdiensten de vrije uitoefening van hun eredienst waarborgt. Volkomen valsche is de bewering, dat de kerk een geweldadige onderdrukking van andersdenkenden zou begeeren, of hun het genot van hun burgerlijke rechten zou willen zien onttrekken.“ (pag. 69.)

Dat hadden de martelaren eens moeten hooren!

Maar misschien zegt Canite Tuba: „Ja, maar dat zijn de nieuwere inzichten“. Goed, maar dan moet de inleiding op de vertelling van de historie van Willem den Zwijger ook zijn: „Kinderen, in dien tijd had noch de kerk, noch de Roomsche regeering een goed inzicht in hetgeen er moest geschieden in een staat, welks burgers niet allen leden waren van de Roomsche kerk. En daarvoor trad Philips, geholpen door Alva, den vijand van ons volk, in blinden ijver en in dwaze, nu onjuist gebleken, liefde voor de moederkerk op een gansch verkeerde wijze op. En in het licht bezien van hetgeen de koning waagde, en van hetgeen Alva, geholpen door onze geestelijken, die toen ook nog niet beter wisten, bestond, is de daad van Willem den Zwijger, die de gehoorzaamheid aan den koning weigerde, zeer juist. Immers een vorst mag nooit de conscientie binden...“ enz. En dan kan hij Dr de Groot verder laten spreken.

We merken evenwel, dat hier de knoop ligt bij dit punt: zal de staat onafhankelijk zijn van de kerk, ja dan neen? De kwestie, waarom het gaat, is tenslotte er een van tegenstelling tusschen de Roomsche beschouwing, die in die dagen van Gregorius VII opgeld deed, dat n.l. de geestelijke overheid het gezag had uit te oefenen over de wereldlijke — en de protestantsche, die van zulk een theorie van de twee zwaarden, al of niet door een legende gesteund, niet wil weten.

Zie, wanneer we de zaak in dit licht bezien, dan wordt veel ons duidelijk. Maar laat men dan dan ook eerlijk zeggen.

Laat men recht doen aan Prins Willem, die protestant was, en aan de vaders die de gereformeerde opvatting huldigden. Zoo toch alleen blijft men ervoor bewaard te spreken van een karakterfout bij den prins — van een revolutie bij hen, die hem ter zijde stonden — en waarbij ook „katholieken“ waren! Canite Tuba — ook van uwe vadersen waren daarbij! Wie zijn zinscheidt...

Opvoeding eischt eerlijkheid, zoo zegt men.

En dat is juist.

Maar eerlijkheid tegenover de gereformeerde beginselen, en jegens den persoon van Prins Willem den Eersten, dien wij met trots den Vader des Vaderlands noemen, is in het stuk van den man, wiens vaderland geen vader heeft, maar geboren is in ongerechtigheid (zoo moet hij het zien) al heel ver te zoeken!

J. W.

Iets over de Oud-Grieksche Gymnasia.

I.

Terwijl we vroeger voor de kennis van de Oud-Grieksche onderwijstoestanden in hoofdzaak ons moesten tevreden stellen met wat de schrijvers er opzettelijk of toevallig van mededeelen, hebben de opgravingen van de laatste twintig jaren zooveel nieuws aan het licht gebracht, dat het, nu de redactie me om een bijdrage vroeg, me niet onaardig leek, daarvan een en ander te vertellen.

Ternauwernood behoeft ik te vermelden, dat een Grieksche gymnasium anders was ingericht dan een tegenwoordig en wel om de eenvoudige reden dat het in werkelijkheid een gymnasium was, d. w. z. een plaats, waar men onderricht krijgt in het turnen. Natuurlijk werden ook de andere vakken gedoceerd, maar de gymnastiek en het hanteeren der wapenen vormden toch een zeer belangrijk onderdeel van het leerplan. Het gevolg daarvan was, dat ook het gebouw anders ingericht was dan bij ons en men er een worstelperk, een waschzaal, een zalfzaal en wandelgangen vond. Daar kwam bij, dat een gymnasium menigmaal een combinatie vormde van lagere, middelbare en soms hogere school. En dit was natuurlijk van invloed op de inrichting van het gebouw. Het beste begrip van zulk een school geeft ons het gymnasium van Pergamum, dat ongeveer in 1904 is opgegraven. Het gebouw lag aan een der hoofdweegen en was verdeeld in drie afdelingen, die terrasgewijze zich boven elkaar verhieven. Geweldige steunmuren waren gebouwd en de ruimte daartusschen opgevuld met steenen en aarde om zoo de terrassen te vormen. Een rond poortgebouw gaf toegang tot de school. De onderste afdeling was die der kinderen; daarboven bevond zich de school der ephoren, dat zijn de jongens van ongeveer 14 tot 18 jaar, en op het bovenste terras het gymnasium der jongelingen en jonge mannen. Behalve collegezalen bevatte het een feestzaal en een theater met ongeveer 1000 zitplaatsen bij wijze van aula.

Treedt men nu zulk een gymnasium binnen, dan maakt het een mistroostigen en verlaten indruk. Hier en daar staat nog een brok muur of een zaal, maar van de antieke schoonheid is niets meer over. Niets ook van de aankleding met aardrijkskundige kaarten en afbeeldingen van taferelen uit de mythologie. Een merkwaardige prestatie van een der leerlingen is te Priene gevonden. De knaap had de opdracht gekregen de namen der Spartaansche ephoren in den muur te beitselen en scheen te meenen, dat het er niet veel op aankwam of de namen, die hij overeenwilde, werkelijk die van de ephoren waren; hoofzaak vond hij, dat het Spartaansche namen waren en het resultaat is, dat er op de ephoreninscriptie inderdaad maar één ephoor voorkomt.

De meest voorkomende schoolinscripties zijn de klasselijsten, die soms in de school zelf op den muur, soms in het stadhuis op een koperen zuil gegraveerd werden. Ze geven eerst een dateering en dan de lijst van hen, die van de lagere school naar de middelbare bevorderd zijn en van hen, die eindexamen deden en zich nu als studenten bij den sehemleeraar mochten aanmelden. De studie op de lagere school duurde ongeveer van het 7e tot het 13e jaar. Er is een grafsteen over, door een moeder opgericht voor haar twaalfjarig knaapje, waarop ze den jongen beklagt, omdat hij al stierf, voordat hij het jongelingskleed kon aantrekken en Hermes, den beschermgod van het gymnasium kon aanschouwen. Verder zijn op die lijsten de leeraren genoemd en wat wij zouden noemen de curatoren. Later stelden de leerlingen zelf de lijst op, zoo b.v. in 147 v. Chr. te Pergamum, toen 178 jongelui, die de lagere school verlieten, hun namen vereeuwigen door een opsomming daarvan, met een beeld van prins Attalus, in een nis van hun school op te stellen. Op sommige plaatsen zijn lijsten gevonden van alleen die leerlingen, die een prijs behaald hadden of overwonnen hadden in schoolwedstrijden.

Buitengewoon belust was de schooljeugd van het oude Griekenland op het oprichten van verenigingen. In de eerste plaats waren er verenigingen, die alle leerlingen van een gymnasium omvatten, en een soort scholierenraad vormden. Dat ze heel wat aandurften blijkt uit een schrijven, dat de leerlingen van Omboi, een klein plaatsje in Egypte, richtten tot koning Ptolemaeus II, op welk schrijven ze keurig netjes antwoord kregen. Een bijzondere reden tot het houden van een leerlingenvergadering was aanwezig, wanneer iemand aan een gymnasium een belangrijk geschenk gegeven had, b.v. van zalfolie. Dan werd officieel de dank der leerlingen overgebracht.

Niet alleen de jongens, maar ook de meisjes sloten zich tot clubs aan. Want ook meisjes bezochten de gymnasia. Meermalen blijkt, dat zulke clubs soms aanzienlijke sommen gelds bezaten en juridisch gesproken zelfstandig naar buiten konden optreden of, zooals wij zouden zeggen, rechtspersoonlijkheid hadden. Ook hadden ze hun eereleden, zooals b.v. te Hierapolis, waar den dichter Onesikles het erehuldschap is beurt gevallen was. Soms eerden zij den gymnasiarch of rector met een standbeeld. Van bijzondere pijsiteit getuigt het bestaan van een ephorclub te Akropolis, die zich gevormd had om jaarlijks op het graf van den jonggestorven Epaminondas en diens zuster een herdenkingsfeest te vieren.

Zooals ieder rechtgeaard Hollander, wanneer hij een toren beklommen heeft, meent dat zijn naam te moeten vereeuwigen en dat wel liefst zoo hoog mogelijk, zoo schreef ook de Grieksche jeugd er behagen in haar naam in steen te griffen. De wanden van de school te Priene zijn tot aan den zolder toe met namen beschreven. Ieder reserveerde blijkbaar een plaatsje voor zichzelf, b.v. „de plaats van Artemas den zoon van Dionysius“. Broers en vrienden schreven hun namen bij elkaar, meermalen zijn er schrijffouten gemaakt,

waarover we ons niet behoeven te verwonderen, als we bedenken, dat de jongens soms op elkaars schouders moesten klimmen om een open plekje te vinden. In Thera hadden ze nog niet genoeg aan de muren van de school, maar bekladden ook de rotsen in de buurt. 17 namen, die in de school te lezen zijn, bevinden zich ook op de rotsen, de een op al hooger en gevaarlijker plaats dan de andere.

Een, voorzover ik weet, ons volkomen onbekende manier van vereeuwigen is die, welke niet den naam, maar de grootte van den voet aan het nageslacht overlevert. Dergelijke aanduidingen zijn over op langwerpige marmeren steenen, waarop de voeten in rijen geleekeerd zijn. Meestal zijn het rechtervoeten; de nagels zijn er netjes in geleekeerd en daarin staat dan de naam van den gelukkigen bezitter, terwijl in den voet zelf een uitnodiging staat om hem, wiens naam hij draagt, vriendelijk te gedenken.

De examens, die gehouden werden, waren van een geheel ander karakter dan de onze. Ze waren gesplitst in twee soorten, n.l. wetenschappelijke en gymnastische. De eerste werden dikwijls op het stadhuis gehouden, de laatste in het gymnasium. Over het algemeen droegen ze het karakter van wedstrijden en de prijzen, voor welke van overheidswege gelden beschikbaar werden gesteld, wijdde men gemeenlijk den goden. Soms werden wedstrijden aangegaan met scholen in andere steden en dan reisde de heele klas onder leiding van den leeraar daarheen en bleef soms maandenlang onderweg. Wat de examenvakken betreft: die waren voor de jongsten het meest in aantal n.l. lezen, schoonschrijven, schrijven van muziek, declameeren van dichtwerken, eitherspelen en fakkelwedloop. De anderen hadden lezen, declameeren en algemeene ontwikkeling. Een enkele keer wordt ook rekenen als examenvak gevonden. Een lijst van meisjes, die geëxamineerd waren, is te Pergamum gevonden; zij hadden voldoende in de vakken declameeren van lyrische en epische poëzie, lezen en schoonschrijven. Bij wijze van eindexamen kenden sommige meisjescholen wedstrijden in bezonnenheid en huishoudkunde!

De verplichte deelname aan de vele godsdienstige feesten bezorgde aan de Grieksche jeugd een groot aantal vacantedagen. Ook was er vrij, als een nieuw schoolhoofd optrad of als er een nieuwe burgemeester kwam. Zoo weten we van een burgemeester in Priene, die vóór zijn verkiezing zich schriftelijk tegenover de ouders verbonden had de jeugd zachtmoedig te zullen behandelen. Die belofte hield hij zoo schitterend, dat hij op den dag van zijn optreden de jeugd bij zich thuis op een glas wijn noodigde, zooals de inscriptie zegt: „om zijn menschlievende zachtmoedigheid te toonen“. Ook waren er verstandige burgers, die wisten, hoe groot de dankbaarheid der jeugd is voor een vrijen dag. Zoo b.v. Eudemos van Milete, die een zeer belangrijke som aan zijn stad schonk om een gymnasium te stichten. Onder de voorwaarden kwam ook de bepaling voor, dat de 5e van iedere maand een vacantedag moest zijn. Wat zullen de leerlingen dezen iedere maand weerkerenden Eudemosdag dankbaar hebben aanvaard!

Dr A. SIZOO.

LITERATUUR EN KUNST.

J. H. Leopold. †

Wederom is uit de rij onzer oudere dichters een der besten door den dood weggenomen: Dr Jan Hendrik Leopold.

Nog slechts enkele weken geleden vierde hij, in stilte, zooals dat bij z'n persoonlijkheid behoorde, z'n zestigsten verjaardag. Allerwege is toen in de pers over hem en zijn arbeid geschreven, en de verwachting, die eigenlijk meer een wensch was, uitgesproken, dat binnen niet te langen tijd een nieuwe bundel van zijn hand verschijnen zou. Maar de dood heeft, geheel onverwacht, aan die plannen, zoo ze dan hebben bestaan, een einde gemaakt.

Omtrent den persoon van dezen zeldzamen dichter weten we betrekkelijk weinig, zelfs na de vele publicaties, die ter gelegenheid van z'n zestigsten verjaardag verschenen zijn.

Leopold was voor alles een zwijger, een, die den omgang met de menschen meed en een teruggetrokken leven leidde. Pogingen, hem te interviewen en uit zijn eigen mond te hooren, wat men niet wist en toch gaarne weten wilde, strandden steeds op z'n weigering met iemand, wie dan ook, over zichzelf en zijn kunst te spreken. Hij was de man, die „... heeft zijn afgeweende leven stil voor zich heengevoerd“, een wereldvreemde, die altijd zich in 't verborgen hield en nooit eenige rol speelde in de rumoerigheid van het letterkundig leven na 1880, dat hij van 't begin af schier meemaakte.

Wat we daarom van hem weten zijn niet meer dan enkele simpele feiten: dat hij leeraar was in de klassieke talen, dertig jaar lang, aan het Erasmus Gymnasium te Rotterdam, dat hij een geleerde was van fijnen stijl, dat hij in vakijdschriften en in afzonderlijke uitgave enkele studiën publiceerde. Veel verder gaat ons weten niet: Leopold hield zich altijd verborgen, leefde en werkte in stilte.

Maar, dank zij de gelegenheid van z'n verjaardag, zijn deze enkele feiten toch zóó in het licht komen te staan, dat we in dezen zwijgenden man geen zonderling zullen zien, een gewild-eenzaam of volstrekt on sociaal mensch. Wat een van z'n leerlingen over zijn lessen vertelde¹⁾ en over zijn verhouding tot de gymnasiasten, die het voorrecht hadden door

¹⁾ Zie G. L. F. Landré in het Letterk. bijbl. van de „N. R. Cl.“ (9 Mei 1925).